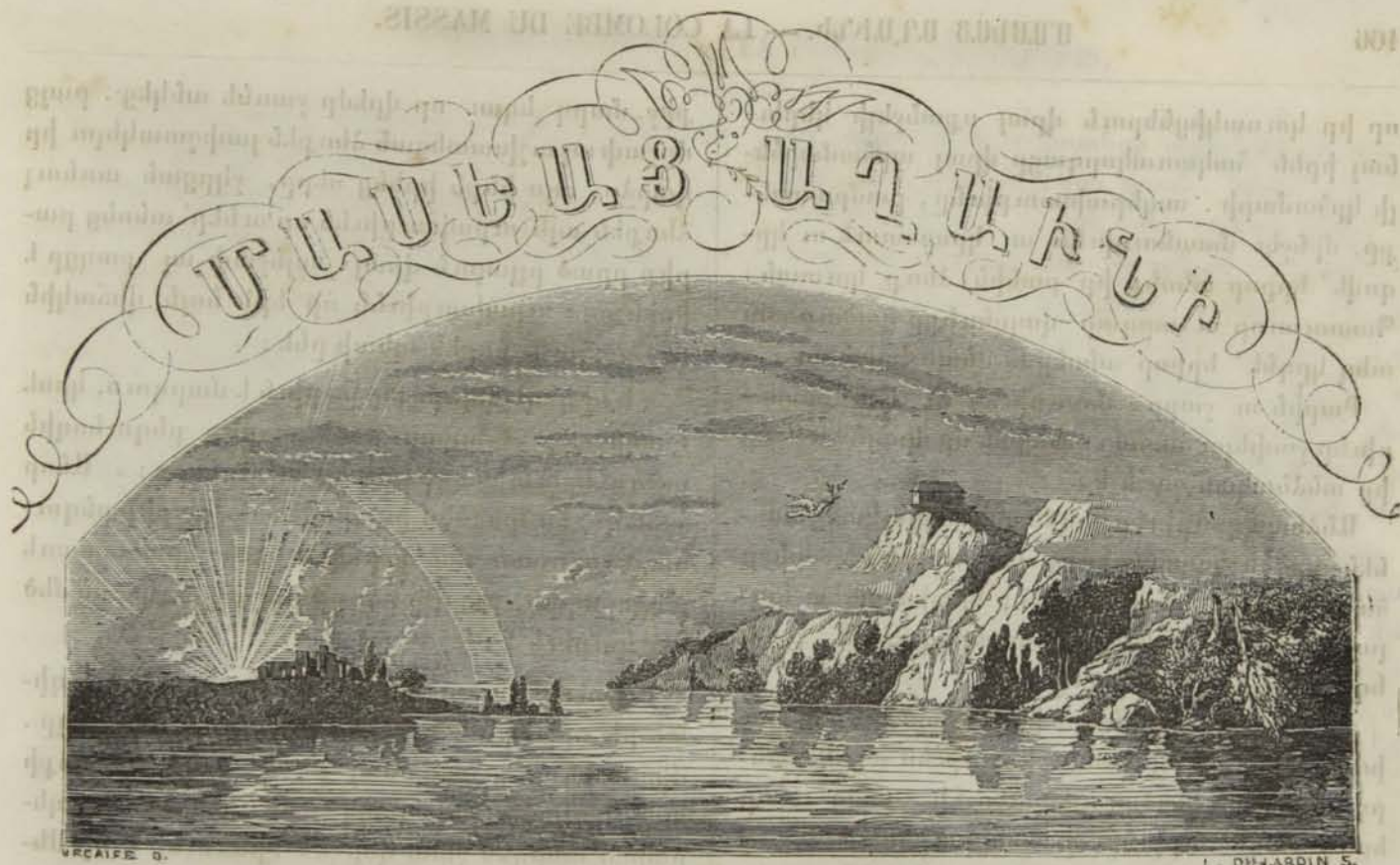

ԱՒԵՏԱՐԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ

ԿԵՆՅԱՂՕԳՈՒՏ ԲԱՆՔ

ԵՐԱՆՏԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՊԵՐԱՍՈՒԹԻՒՆ :

Քի որ երախտագիտութիւն ըսածդ սոսկ առաքինութիւն մը ըլլար, աշխարհիս երեսը քիչ գտնուելուն չէի գարմանար. բայց այնպէս չէ, հապա մարդուս հոգւոյն քաղցր ու ցանկալի զբարձրութիւններէն ալ մէկն է. ուստի չեմ հասկընար քե ինչպէս կրկայ որ ոմանք անիկայ բանի տեղ չեն դներ :

Զուարճութիւններուն մէջ ասիկայ միայն է որ ոչ ամօր կրբերէ մարդուս եւ ոչ զոջում. ուստի առանց աւնենիւն վախճալու կրնաս ասոր ետեւէն իյնալ. եւ Լապրիւյերի ըսածին պէս՝ « Երախտագիտութեան չափազանցութիւնը ուրիշ ամեն չափազանցութիւններէն ալ զեղեցիկ է : »

Այս առաքինութիւնս ունեցողը հարկաւ ուրիշ առաքինութիւններ ալ պիտի ունենայ. եւ նախ արդարութիւն՝ որ ամենուն ալ սղորիւրն է, եւ

անոր հետ՝ զինքը սիրելի ընող ամեն կատարելութիւնները, այս ինքն գրասիրութիւն, խօնարհութիւն, մարդավարութիւն, փափկասրտութիւն եւ հաստատամտութիւն : Քի որ ստոյգ զիտես քե մարդուն մէկը իր բարերարին երախտագէտ գտնուեր է, անոր լաւբարոյ ըլլալուն համար ուրիշ վկայականի կարօտ չես :

Դեննք քե մէկը չափե դուրս երախտագէտ եղեր է քու քշնամուոյ. չըլլայ քե յանցանք սեպես իրեն այդ բանը. պարտական ես մանաւանդ զինքը յարգելու քան քե ատելու. նայե որ անոր բարեկամութիւնն անգամ վաստակիս. եւ քե որ յաջողիս, զիտցիր որ հաւատարիմ պահապան ու անգին զանձ մը գտած կրկաս :

Կուսակցութեան հոգի ունեցողը ասանկ չմտածեր. կիրքէն կուրացած՝ այն առաքինութիւնն

որ իր կուսակիցներուն վրայ սքանչելի կերեւնայ իրեն՝ հակառակորդացը վրայ արհամարհելի կրհամարի. ապերախտութիւնը, բամբասանքը, մինչեւ մատնութիւնն ալ կը պատուէ ու կը գովէ՝ երբոր անոնք իր բանին ձեռք կուտան։ Պատուաւոր ու արդար վարմունքը ցածութեան տեղ կը դնէ՝ երբոր անոնցմէ վնաս կը տեսնէ։

Բարին ու չարը, մոլութիւնն ու առաքինութիւնը չափելու համար ունեցած մի միայն կանոնը իր անձնական շահն է։

Անձնասիրութիւնը կողմնասեր մարդկանց ամենէն ցած ու կարճատես պակասութիւնն է. անոր համար անձնասերը ոչ երբեք երախտագետ կը լայ. իրեն եղած չարիքը քանաքով կը գրէ, իրեն եղած բարիքը մատիտով։

Եւ սակայն երբեմն երախտագիտութիւն կը ծախէ, վասն զի այս առաքինութիւնն ալ միանեւորուն պէս իր կեղծաւորներն ունի. բայց անոր երախտագիտութիւնը շահասիրութենէ է, եւ ոչ թէ բարեսրտութենէ. քանի որ ուրիշ մէկ բարերարութեան մը յոյս ունի՝ իր բարերարին շողորբութիւն ընելը ձեռքէ չձգեր։ Անորի երախտագիտութիւններ կան որ սովամահ կը կորստին՝ թէ որ անդադար ապրուստ չտաս իրենց։

Ազանն ու փառամուրը հարկաւ ապերախտ ալ են, վասն զի ոչ երբեք կրնան ուզածնուն չափ բան ձեռք ձգել։

Անհաստատ մարդիկ ապերախտ են բարեկամութեան կողմանէ. քանի որ յոյս մը ունին՝ երախտագետ են. ամէն բան առածնուն պէս՝ ապերախտութիւննին յայտնի կը լլայ։

Բարիք ընող աւելի շատ կայ քան թէ բարիք ձանցցող. եւ ասոր պատճառ մարդուս հպարտութիւնն է. բան մը տուողը կը շփանայ որ առնողէն վեր է ինքը։ Բարիք ընդունողը ամենեւին չախտովի աշպխի հպատակութենէ. շատ անգամ զլուխ կը քաշէ, բարերարին հետ ունեցած կապը կը քակէ՝ կարծելով թէ շղթայ է կոտորածը, եւ միտքը կը դնէ թէ իր պատիւը պահող է՝ մինչդեռ ապերախտին մէկն է։

Ասոր համար է որ բարիք ընողը շատ անգամ բշտամի կը շատցընէ իրեն, որ չհատալու բան կերեւնայ. ամբարտաւան մարդը պատճառ կը փրկնաւ որ երախտագիտութեան պարտքէն ազատի, եւ գրեթէ ատել կը սկսի՝ որպէս զի սիրելու չհարկադրի։

Մեկը կը ձանձնամ որ կենացը մէջ շատ մարդու աղեկութիւն ընելու բարերադրութիւնն ունեցեր է.

քիչ մարդ եղաւ որ վրէժը չառնէ անկեց. բայց որչափ ալ աշխատեցան ձեռքէն յափշտակելու իր վարձը, այս ինքն իրենց սէրը, չկրցան առնուլ ձեռքէն այն ուրախութիւնն որ ունէր՝ անոնց բարիք ըրած ըլլալուն վրայ. այնչափ ալ քաղցր է իրեն այս ուրախութիւնն որ երէ նոյն վիճակին մէջ գտնուի՝ նորէն պիտի ընէ։

« Ի՛նչ գեղեցիկ գուարճութիւն է մարդուս, կըսէ Լապրիւյէր, երբոր իրմէ բարիք ընդունողին աջուրներուն հանդիպին իր աջուրները։ » Անոր համար, եւ կարծեմ թէ որովհետեւ բարիք ընդունողը այսքան մեծ ուրախութիւն կը պատճառէ բարերարին, բարիք ընդունիլն ալ բաւական մեծ աղեկութիւն է։

Ազնուասիրտ ու երախտագետ մարդը լաւ գիտէ թէ որչափ ծանր բան է բարիք ընդունիլը. միայն ինքը կրհասկընայ թէ ինչ մեծ պարտքի տակ կ'իյնայ անով. բայց ուրիշ կողմանէ՝ ապերախտ մարդէն շատ վեր է։ Իրաւունք ունի Աննէկան ըսելու թէ « Ապերախտը մէկ անգամ մը միայն կը վայելէ բարիքը, իսկ երախտագետը միշտ։ »

Եսիողոս յոյն բանաստեղծը առակ ըրած է եղեր այս խօսքը թէ « Բարերարութիւնը վաշխով վճարելու է. » Կիկերոն այս առակը յիշելով՝ երախտագետ մարդուն սիրտը բարեբեր գետինի կը նմանցընէ որ ընդունածէն աւելի բերք կուտայ։

Ինծի կերեւնայ թէ բարերարութեան մը փոխարէն տրուած վճարքներուն մէջ ամենէն ճիշդն ու մեծը սերն է։ Անոր համար շատ մեծ սխալմունք ու մեծ դժբաղդութիւն է բարիք ընդունիլը այնպիսի մարդկանցմէ որ ոչ յարգել կրնաս եւ ոչ սիրել. վասն զի անանկ ատեն՝ ապերախտութեան ու կեղծաւորութեան մեջտեղը կը մնաս։ Կիկերոն կըսէ իրաւամբ թէ « Ապերախտութեան պէս զարշելի մոլութիւն չկայ. ամենուն ալ վնաս կընէ, կըսէ. վասն զի բարերար մարդկանց սիրտը կը կոտորէ. ուստի ապերախտները բշտամի են ամենայն դժբախտից։ »

Մեծ անխելքութիւն է կարծելը թէ պաշտականք, ծերակոյտ մը, ժողովուրդ մը կրնան երախտագետ ըլլալ. որ եւ իցէ միաբանութիւն չկրնար երախտագետ ըլլալ. վասն զի երախտագիտութիւնը մասնաւորաց կամ անհատից առաքինութիւնն է. Մասիէս անունով խուլ եւ համրը շատ աղեկ սահման տուեր է երախտագիտութեան (Ֆի-

շողութիւն սրտի). բազմութեան մէջ գլուխ շատ կայ, սիրտ ամենեւին չկայ :

Շատ անգամ խօսք կրկնայ բազաւորաց ապերախութեանը վրայ. ժողովրդոց ապերախութիւնը անկէջ շատ աւելի արժանի է զանգատի ու պարտաւանաց : Արիստիդէս, Թեմիստոկլէս, Սոկրատ, Սկիպիոն եւ ուրիշ շատ զիւցազունք կամ բարերարք ազգաց՝ ժողովրդեան ապերախութեանը զոն եղած են :

Բազմութիւն ըսածը տղու պէս է, իր խաղաղիքները կտարտել կըսիրէ. չափ չգիտեր, չափազանց բաներ կը փնտռէ. մէյմը սիրով կը բորբոքի, մէյմը ատելութեամբ. այսօր մէկը կուռքի տեղ կը դնէ, վաղը ձեռքովը անիկայ զոն կը ընէ : Թէ որ կրնաս հովուն շարժմունքը արգիլել, կրնաս անոր ալ սէրը հաստատ պահել : Անոր համար ալ չամբջնար ամենեւին իր անհաստատութիւնէն որ ուրիշներուն մեղադրանքէն ազատ է. յանցաւորը բազմութեան մէջ կը պահուրտի, բազմութիւնն ալ ամենեւին կարմրիլ չունի :

Երախտագիտութիւնը որչափ որ բարձրեն գայ՝ այնչափ աւելի անուշ կուգայ : Մեծը որչափ որ մարդկութեան մօտենայ՝ այնչափ մեր աչքին բարձր կը երեւնայ. վասն զի գիտենք որ շողութիւնները կը ցածնուն չափ կը նեղացնեն զինքը հասարակ մարդկանցմէ : Երախտագետ բազաւորի պէս սքանչելի բան չկայ. գեղեցիկ անասւոյ մըն է՝ հօգոր մարդը կապի տակ մտած եւ իր ոյժը սրտի լուծին տակը ձգած :

Մենշչիքով անուանի իշխանը պատերազմի մը մէջ կեանքը դրեր ու արիւնը քափեր էր Մեծին Պետրոսի կենացը պաշտպանութիւն ընելու համար : Այն պաշտակաւոր մեծամեծ կատարելութիւններուն հետ խոշոր խոշոր պակասութիւններ ալ ունէր. ոչ ազանութիւնը չափ ունէր եւ ոչ փառամոլութիւնը. հասարակաց պիտոյիցը համար պահուած ստըկին վրայէն շատ բան գողցած էր : Օր մը որ կայսրը սաստիկ փութալով Փերրպուրկէն ճամբայ ելած՝ Ամաերիսան քաղաքը պաշարելու կերբար, Մենշչիքովն ալ ետեւէն, իմացաւ ասիկայ որ զինքը ամբաստանէր են, եւ բազաւորը տեղն ի տեղը հասկըցեր է իր ըրած գողութիւններն ու գօշաքաղութիւնները : Ինքնակալին լուրքէնէն ու ժանաւորքէնէն իմացաւ որ աչքէն ելեր՝ բանը լմընցեր է, արդէն պատիւէն ընկեր՝ նախատանաց ու բշտատութեան մէջ ընկղմեր է. ետեւէ ետեւ աչքին առջեւ բերաւ Սիպիրի անապատները, տարիներով արքայան-

քը, զխառուելու վտանգը. արիւնը գլուխը ցատկեց, գէշ ջերմ մը եկաւ վրան. խեղճ ողորմելի տնակ մը իջաւ, ու հոն երեք շաբաթ մնաց սուկալի տաքութեան մէջ ցնորելով ու տագնապելով : Վերջապէս աջուրները բացաւ, տնակին պատերուն վրայ խոշոր խոշոր նայեցաւ, կարծեց թէ ամեն մարդ ձգեր փախեր է քովէն. մէկը միայն կայ քովը, մէկ մարդ մը միայն մնացեր է զինքը հոգացող, մէկ ձայն մը միայն կայ զինքը մխիթարող. ո՞վ ըլլայ աղէկ. — մեծն Պետրոս. մարդը անիկայ, ձայնն ալ անոր ձայնը :

Մենշչիքով կարծես թէ նորէն աշխարհը եկաւ. տաք տաք արտասուքները սկսան երեսնէ վար վազել. մէկէն ելաւ բազաւորին ոտքն ընկաւ. « Տէր արքայ, կանչեց, աս հրամանքդ ես : » Վերցուց զինքը բազաւորն ու « Այո, ըսաւ, երեք շաբաթ է որ անկողնիդ քովէն չեմ հեռացեր : — Ի՞նչ, ըսաւ Մենշչիքով, անանկ է նէ դեռ իմ վրաս սէր ունիս. անանկ է նէ ինձի քողութիւն տուիր. անանկ է նէ մահուանս վճիռը չեմ տըւեր : » Թազաւորը գրկեց պազաւ զինքը ու « Խեղճ մարդ, ըսաւ, միթէ կրնայի ես մօտեայ որ դուն իմ կեանքս ազատեր ես : » Իրաւ որ այսպիսի վնասանակաւ գործողութեամբ կրնան ծածկուիլ բոլոր այն պակասութիւններն որ այն ինքնակալին կը տրորուին. ունեցած առաքինութիւններն իրենն են, մօլութիւններն իր դարուն մօլութիւններն են, իր փառքը իր հանճարոյն միայն պտուղն է : Երբոր մէկ սիրտ մը իրացընէ մեծ է, մի տարակուսիր որ հոն ուրիշ ամեն առաքինութեան առաջ գտնելիքդ երախտագիտութիւնն է : ...

Մայր մը իր կաթին հետ մէկտեղ կուտայ տղուն երախտագիտութեան առաջին համարը :

Ապերախտութիւնը մայութիւն մըն է որ ընդդէմ է բնութեան, վասն զի անբան անասուններն անգամ երախտագիտութիւն ունին : Բարեսիրա Լաֆոնքէնը այն առակներն որ շարադրած է Աղաւնոյն ու Մըջիւնին, Մկան ու Առիւծուն վրայ, իրական պատմութիւններու հետեւելով գրեր է : Առիւծին ու հոովմայեցի գերոյն պատմութիւնը ամենուն ալ յայտնի է : Փղին ու շանը վրայ ինչ երախտագիտութիւններ կը տեսնենք որ մարդս կամբջցընեն : Բնութիւնը մեր սրտին մէջ շատ մը անոյշ անոյշ առաքինութիւններ գծադրած է, բայց հպարտութիւնը կը ջնջէ կաթեզանոնք : Եւ որովհետեւ այս հպարտութիւնը ամեն տեղ տիրած է, ապերախաներն ալ աշխարհիս ա-

մեն կողմը բռնած են : Աղէկ ըսեր է առականօսը .

Երե հարկ ըլլար ընել դատապարտ
Որչափ որ մարդ կայ աշխարհս ապերախտ,
Ո՞ր մարդը կրնար արձրկուիլ անպարտ :

Տըլիլ քաղցրախօս բանաստեղծն ալ վճիռ մը կուտայ որ խստութեան կողմանէ անկեց վար չմնար .

Սակայն քանի սիրտք են բափուրք ի յոշոյ,
Դից պարտապանք՝ նոյն եւ մարդկան, եւ անփոքրք :

Նոյն բնութեան ճարտար երգիչը կըսէ (բանաստեղծօրէն) քէ երախտագիտութիւնը յորդորած է նախ զմարդիկ պատիւ ընելու երկնայնոց . եւ անշուշտ իր սրտէն բխած է այս պարզ ու գորովական իմաստը քէ

Այո, երախտագետն մարդ արար ըզդիս նախկին :

Ըսել է քէ մարդս ամեն կողմանէ ամենայն դիւրութիւն եւ յօժարութիւն ունի երախտագետ ըլլալու, քանի որ այս յօժարութեանը դէմ արգելք մը չկայ . բայց գէշը ո՞րն է . շատ անգամ ինքն իսկ բարերարը իր բարիքը նախատինք կըդարձընէ եւ երախտագիտութիւնը անտանելի բնո : Բարիքն ընդունող մարդը ոտքի տակ կառնէ, բողոքիւն տուած ատենը անարգանք կըհասցընէ : Շատ մարդ կայ տուող, քիչը կայ լաւ կերպով տալ գիտցող . եւ ինչպէս որ Շատոն կըսէ՝ բարերարին կամքը աւելի անոյշ կուգայ քան քէ բարիքը :

Բարերարին ձեռքը չէ սիրուողը, սիրտն է : Ձեռքով միայն տուողը՝ խիստ քիչ երախտագիտութեան կրնայ սպասել, եւ քէ որ սգանանք՝ իրաւունքը կըկորսընցընէ . տալը ձրի պիտի ըլլայ, հատուցանելը՝ վաշխով :

Բարոյախօսները լաւ կընեին՝ քէ որ քիչ մը ընդարձակ կերպով գիր անցընեին բարիք ընդունողին ու ընողին պարտքերը : Ինծի կերեւնայ քէ տուողին առաջին պարտքերէն մէկն է՝ տուածը մոռնալ, ընդունողինն ալ՝ առածը յիշել ու հոգակել :

Թէ որ ես նկարիչ ըլլայի, Բարերարութիւնը կըձեռացընէի քողով ծածկուած՝ Ամօրլսածութեան պէս, մատը բերնին դրած՝ Լուսեան պէս . իսկ երախտագիտութիւնը՝ անոր ներնակ, բերանը փող մը բռնած՝ Համբուսին պէս : Սակայն ատեն կըլլայ որ ծածկութիւնն ալ երախտագիտութեան յարգը կաւելցընէ :

Նասաւի իշխանը մեծամեծ բարիք ըրեր էր ատենով Զապիէլլօ անունով լեհացոյ մը . անի-

կայ ալ մեծ սէր ուներ վրան : Թր մը սեղանի վրայ՝ շատ մը բազմականաց առջեւ իշխանին՝ գլուխը զինիւնն ու վիճարանութենէն տաքցած ըլլալով, ծանր խօսք մը կըսէ լեհացի ազնուականին . իսկ անիկայ ձայն չհաներ ամենեւին : Նասաւի իշխանը քանի մը օրէն ետեւ կըզարմանայ անոր տրտմութեանը վրայ, եւ միտքը գալով ըրած նախատինքը՝ կըսէ անոր . « Մեղայ քեզ, եղածը եղած է . գիտեմ որ քու բարեկամութիւնդ է միայն որ չբողոք քեզի վրեժխնդրութիւն ընել . բայց ես քու պատիւդ տեղը բերելու համար մէկ բան մը միայն կրնամ ընել որ կրամ նախատինքդ լսող վկաններուն հոս չըլլալովը կարելի է : Եկո՛ւ մենամարտութեան ելլենք, ուրիշ ճար չկայ : » Լեհացին պաղ կերպով մը պատասխան տուաւ քէ « Ինչո՞ւ չէ : » Մէյմէկ ատրճանակ առած՝ մենամարտութեան տեղը կերբան : Լեհացին զինուորական մարդ՝ անուանի մենամարտիկ եղեր, այնպէս որ երեսուն քայլ հեռու տեղէ անվրէպ կըզարնէ եղեր քալեոյ մը :

Տատուերկու քայլ իրարմէ հեռու կըկենան . առաջ նետելու իրաւունքը Զապիէլլոյինն էր, ուստի երկուստեան նշան առնելէն ետեւ ատրճանակը կարձըկէ, բայց ոսոխին զեն մը չըլլար : Իշխանը զարմացած՝ ձեռքի ատրճանակը գետիւնը կըձգէ, կըվազէ բարեկամին վրայ, կառնէ անոր երկրորդ ատրճանակը, կընայի կըզննէ ու « Ի՜նքէ, կըկանչէ . չգարնելդ որ տեսայ՝ մէկէն հասկըցայ որ ատրճանակներդ վառօդով միայն լեցուած են : — Ա՜հ, ըսաւ Զապիէլլօ, միքէ իմ բարերարիս դէմ կընային գետակ ունենալ : »

Երկու բարեկամները կըզրկուին կըպագտուին, եւ Նասաւի իշխանը ամեն տեղ կըհոգակէ այս երախտագիտութիւնը, որ երէ բարեկամին սրտէն չգուշակուէր՝ Զապիէլլոյին հետ գերեզման պիտի իջնար :

Երախտագիտութիւնը բարեկամութեան գեղեցիկ պտուղներէն մէկն է, եւ այս երկու զգածմունքները իրարու հետ կըմիանան ու կըխառնուին : Դժուարն ու սակաւագիտը ո՞րն է . — բշտամոյն երախտագիտութիւնը շարժել . այս յաղթութիւնը կանգնելու համար՝ մարդս ինքն իրեն պիտի յաղթէ, վրեժխնդրութեան դրդող կիրքերուն դէմ պիտի կենայ, եւ միայն զրոքեան տուն տուած վեհանձնութեան մտիկ պիտի ընէ :

Մարդկանց մէջ ամենէն իմաստունը, Սոկրատ, կըսէր քէ « Թագաւորի մը մեծ վարպետութիւնը

այն չէ որ բարեկամներուն բարիք ու բշխմաներուն ջարիք ընէ, հապա այն որ բռնադատե իր բշխմաները բարեկամ ըլլալու իրեն երախտագիտութեամբ : »

Ճշմարիտ գրութիւնը յանցանքին բողոքին տալու վրայ չէ, յանցանքը մոռնալուն վրայ է. այնպիսի կերպեր կան բողոքին տալու որ նախատինք կը բերեն, անարգանքը վերցընելու տեղ կը ծանրացընեն, եւ երախտագիտութիւնը պահանջելովին կը մոռցընեն : ...

Ապերախտները շատցնողը խրատն է. ճշմարտութիւն կը սես, ու կիրք կը հանես. ընդհանրապէս երախտագիտութիւն շարժողը գովասանքն է : Խորագետ անձնասիրութիւն մը չկայ որ այս սուտ ստըկէն չխաբուի . այնպիսի խաբերայ երեսոյք մը ունի բարեկամութեան որ գմարդ կը մոլորցընէ : Խեղացի մարդուն մեկուն կը մեղադրէին ըսելով քէ այդ շողոքորբին ինչո՞ւ այնչափ երես կուտաս : Պատասխանեց անկեղծիկ կերպով մը քէ « Գիտեմ որ կը խաբէ գիս, բայց կը սիրեմ գինքը : » ...

Շատ մարդիկ կան որ իրենց բարիքն ալ իրենց ստըկին պէս խիստ բարձր շահու կուգեն դնել . ա-

նոր համար շատ անգամ տնանկութեան մեջ կ'իյնան :

Կուգես որ դիւրաւ կատարես բարերարութեան ու երախտագիտութեան ամենայն փափուկ պարտքերը. անա քեզի տարանով, յստակ ու կարճատուտ կանոն մը որ ամենէն ուղիղ օրինաց գրքին մէջ գրուած է մէկ խօսքով . *սիրէ :*

Երէ սիրես, բարի ես . երէ բարի ես, կուգես սիրուիլ ու կը սիրուիս : Երբոր այնպիսի բարիք մը կընես որ ծայրէն քեզի շահ մը կայ, կընաս անով ծառայ մը ձեռք ձգել . ձրի բարիքն է որ բարեկամ մը կուտայ քեզի : Զօրաւորին տուած բարիքը ծանր շղթայ է . բարեսրտին տուածը՝ ամենաքաղցր կապ մըն է :

Մեր երկարատեւ կոխներէն ի վեր՝ մարդիկ իրարու վնաս հասցընելուն ամեն ճամբաներն ալ գտան ու բանեցուցին . կերենուայ քէ մոռցեր են հաշտուելու, միաբանելու, իրարու բարիք ընելու ճամբաները : Ատելութիւնն է միայն յիշողութիւն ցուցընող, երախտագիտութեան քով յիշողութիւն չէ մնացեր : Ո՛հ, քանի մը որ ունինք աշխարհիս երեսը անցընելու . անոնք ալ մեկ-գմէկ ատելու ջանցընենք :

ՍԷԿՆԻՐ :

ԲԱՆԱԼԻ ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՅ.

Բնութեան երեսոյքները քէպէտ եւ ամենուն աջքին առջեւը կը պատահին, եւ աշխարհն հոյակապ եւ գեղեցիկ հանդիսարան մը կը դարձընեն միշտ աստուածային անհուն իմաստութեան, կարողութեան եւ բարութեանը, բայց խիստ քիչ մարդ կայ որ պէտք եղած ուշադրութիւնն ընէ անոնց . եւս առաւել քիչ տրեն անոնք որ նոյն երեսութից պատճառները քննեն հասկընան : Ամեն մարդ ալ կը տեսնէ որ ձիւնը ձերմակ է, վարդը կարմիր . գանգակը ձայն կը հանէ, փայտը անձայնի պէս է. կրակը տաք է, սառը պաղ . ջուրը տաքէն եփ կ'ելլէ ու պաղէն կը սառի, եւ ասոնց նման բիւրաւոր երեսոյքներ . բայց քանի հոգի կայ որ այսպիսի երեսոյքներուն պատճառները քննէ հարցընէ, կամ քէ տղան եւ ուամիկը իրեն որ հարցընեն՝ որոշ ու պարզ կերպով ճիշդ պատասխաններ տայ :

Եւրոպացի ազգաց մէջ մինչեւ հիմա կը գտնուէին մանր տետրակներ « *Ինչո՞ւ, ի՞նչպէ՞ս* » անունով, եւ բնութեան երեսոյքներէն մէկը անիին մեկնութիւնը կուտային տղայոց : Մօտեքս Քեմպրիճի

համալսարանին վարժապետներէն Պրոքթըրսուած բազմահմուտ անգղիացին հատոր մը գիրք հրատարակեց այն տետրակներուն ոճովը, եւ անունը դրաւ *Բանալի դիտութեան* : Այնչափ հաճոյացաւ ամենուն այն գրուածքն որ քիչ ատենէն Անգղիոյ եւ Ամերիկոյ մէջ հարիւր հազար օրինակէն աւելի ծախուեցաւ : Մենք ալ նոյն գիրքը աջքէ անցընելով՝ յորդորուեցանք անոր մէկ քաղուածը պատրաստելու մերազնեայ պատանեաց համար : Առ այժմ այն գրուածքին մէկ քանի ամենապարզ ու խիստ հարկաւոր կտորները դնենք ամսագրոյս մէջ, յուսալով որ քիչ ատենէն ամբողջ գիրքն ալ կարենանք հրատարակել :

ՁԵՐՄՈՒԹԻՒՆ.

Արեգական ջերմութիւնը նստարակ կըսկին ջերմութեան նետ նոյն է քէ անկեց տարբեր :

— Շատ բանի կողմանէ տարբեր է անկեց . փասն զի՝ Նախ, կըսկին տաքութիւնը դժուարաւ կը բաժանցէ ապակոյն մէջ . իսկ արեգական տաքութիւնը շատ դիւրաւ .

Երկրորդ, կըսկին ճառագայթները կիզողական հայելոյ մը կեղծոնին մէջ ամփոփելը կարելի չէ . ինչպէս որ կամփոփոփն արեգական ճառագայթները .